

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за професор по направление 2.1 Филология
(Теория и практика на превода – испански език),
публикуван в ДВ, бр. 103 от 29.11.2013 г.

Рецензент: професор дфн Майя Пенчева

В конкурса за професор участва един кандидат – доцент д-р Людмила Илиева. Тя преподава в катедра Испанистика и португалистика и понастоящем е ръководител на тази катедра.

Преподава:

1. В бакалавърската програма води лекционни курсове по Цивилизация на Испания, Цивилизация на Испания и Латинска Америка, Увод в теорията и практиката на превода, Превод на художествен текст.
2. В магистърската програма чете лекционни курсове по Теория и практика на устния превод, Специализирани теории на превода, Основи на правото и юридически превод, Теория и практика на съдебния превод, Превод, преводни инструменти, преводач, Художествен превод.

Тя е ръководител на 2 докторанти.

Член е на Съюза на преводачите от 1989 г.

Кандидатката има богата и разнообразна продукция, която включва монографии, студии, статии, публикации свързани с теорията и практиката на превода, по теми на цивилизация на Испания и Латинска Америка. Автор е на 1 речник и 11 художествени превода.

В конкурса Л. Илиева участва с монография (хабилитационен труд) наречена „Проблеми на юридическия превод“, 18 статии по проблемите на превода, 3 по проблемите на цивилизация на Испания и Латинска Америка и 4 художествени превода.

Първо ще се спра по-подробно на хабилитационния труд. Той представлява изключително интересно изследване по няколко причини.

Оформя един нов жанр в научните изследвания, защото гради теорията и методологията си върху личната практика на авторката. А тази практика без съмнение е много богата и разнообразна. Не става въпрос за ползване на примери от собствени преводи, а за анализ на творческия процес на превода, неговите трудности, мотивите за вземане на определени преводачески решения и обосновка на тези решения.

Трудът се основава на изключително богат и разнообразен езиков материал от двата езика, което дава възможност на читателя сам да преценява и обсъжда предложените от авторката решения.

Преводаческият процес и предложените варианти са поставени в много широк контекст – правните системи на двете страни и тяхното влияние върху юридическия език;

Искам да обърна внимание специално на една част от труда, която привидно обсъжда езиковите особености на юридическите текстове в двата езика. Но това наистина е само привидно, защото Л. Илиева поставя тези езикови характеристики в един богат културно-исторически контекст. По този начин тя предлага обяснение на характеристиките на двата юридически езика. Историята и културната традиция на Испания и България дават ясни отговори за редица „странности“ в юридическата терминология, които на пръв поглед трябва да се разглеждат като системно езикови. Оценявам много високо този начин на анализ, защото той има голяма обяснителна сила.

За пръв път Л. Илиева съчетава, и то успешно, експерименталния подход, собствените емпирични данни, с предложена от нея теоретична рамка.

За мен представляваше огромен интерес анализът на правните системи на двете страни, направен при обсъждане на проблематиката на сравнителното право. Хубавото е в това че този анализ не се прави самоцелно, а във връзка с проблемите на юридическия превод. Затова съвсем уместно Л. Илиева въвежда понятието юридическа еквивалентност като ключово за юридическия превод и, както самата тя се изразява, това дава възможност за динамичен функционален подход към процеса на превода. Този аспект на труда е и принос към вечния проблем на теорията и практиката на превода за преводната еквивалентност. Именно въвеждането и активното използване на това понятие дава възможност на авторката да въведе споменатия вече културно-исторически и социален поглед към проблема за юридическата терминология и юридическия превод.

Методологическият подход е най-общо съпоставителен. Но тук съпоставката се прави на две равнища – на равнище на правните системи и използвани термини и на езиково равнище. Така анализът е предпазен от сухия и често безплоден чисто структурен езиков анализ, който в много случаи се затруднява да предложи смислени обяснения за особености на езиковите системи.

В резултат от този богат, иновативен и информативен анализ е очертан обликът на испанския и българския юридически език. Най-хубавото е в това, че е демонстрирано как именно обликът на двете системи мотивира преводаческия избор. Но това също поставя пред преводача на юридически текстове едно доста сериозно изискване. Той трябва да е компетентен в правната материя, да разбира специфичното значение на определени термини в дадена система. Тези изисквания обаче не са обезку-

ражаващи, защото Л. Илиева ни убеждава че, въз основа на направените от нея изводи и обобщения могат да се формулират типови решения за преводаческата практика. И тук идва представеният глосар на основните термини от наказателния процес. Сам по себе си той е уникален и има определено приносен характер, защото за пръв път систематизира терминологията в даден раздел от правото.

Предложеният в хабилитационния труд подход и използвания методологически апарат са в унисон със съвременните тенденции в лингвистиката и когнитивната наука – анализ, основан на употребата, прилагане на експерименталния подход и най-вече анализ на езиковите и аналитични процеси, протичащи в съзнанието на преводача по време на самия превод. Харесва ми това, че Л. Илиева се е предпазила от дразнещи прескриптивни заключения, че набляга на креативната страна на превода дори при такава специфична и сложна материя като правото.

Трябва да се спра накратко и върху статиите, свързани с труда „Преводачът и Темида. Функционална характеристика на съдебния превод“. В тях за пръв път у нас е разгледан проблемът със съдебния превод. Той обхваща няколко различни проблема – съдебен превод и правата на човека; статута, отговорностите на съдебния преводач и отношението на съдии, адвокати и полицаи към него; преводаческата етика. В контекста на съвременната мобилност, интеграция, емиграция и т.н. създаването на ситуации в съда, при които е нужен преводач, все повече зачестяват. Те трябва да са регламентирани така строго, както всички други елементи от съдебната практика. Проблемът е в това, че такива ситуации включват много участници с различни и най-често противоположни интереси. Съдебният преводач е този, който трябва да остане неутрален, да бъде компетентен както на двата езика, така и в

основните характеристики на двете правни системи. И тук възниква въпросът за специалното обучение на съдебни преводачи.

Разделът публикации, свързани с цивилизацията, културата и литературата на Испания и Латинска Америка, има своя самостоятелна стойност. Освен изложените интересни и често непознати факти, те са особено важни при обучението на преводачи, защото предоставят така необходимите фонове знания. В някои от случаите авторката прави собствени проучвания на неизвестни архивни документи.

Съвсем не случайно оставих за накрая да разгледам дейността на Л.

Илиева като преводач на художествена литература. Известни са големите ѝ постижения в тази област и широкото признание, което е получила за това. Крайно време е колеги от филологическите факултети да получат и научно признание за своята преводаческа дейност, която изисква не само отлично познаване на двата езика, но и знание за историята, културата и обществото. Разбира се, майсторството на преводача е до голяма степен дар божи, но то може и да се култивира, да се обогатява. И именно това се стреми да прави Л. Илиева не само в лекционните си курсове, свързани с тази проблематика, но и в публикации (напр. статии 1, 2, 3, 4, и 5), където се прави анализ на оригиналния текст и текста на превода. Формулирани са някои принципи на художествения превод и авторката се спира и на специфични проблеми при превода като бележките под линия.

Работата на Л. Илиева със студенти по теория и практика на художествения превод има дълга история. Тя е осмислена в някои от публикациите, в които се предлага типология на грешките при превод на художествен текст, основана на анализ на студентски преводи. Систематизираните грешки се разглеждат обстойно от комуникативна гледна точка и могат успешно да се използват при преподаване на превод.

Като опитен устен преводач, Л. Илиева ясно осъзнава проблемите и трудностите при тази много специфична дейност. Като преподавател тя се интересува от проблемите на обучаването на устни преводачи, трудностите и възможните решения при университетското обучение на устни преводачи.

Научната продукция и преподавателската дейност на Л. Илиева са обединени от един проблем – преводът. Похвално е, че сред публикациите ѝ няма такива, написани само в името на публикуването. Всички те засягат превода в различните му аспекти, с различните му проблеми. Прави впечатление, че кандидатката разпределя интересите си равномерно между практиката на извършване на различни видове превод и разработване на теоретични проблеми, свързани с тях. Така двете области на нейните интереси взаимно се подхранват, и то успешно.

Трудовете са цитирани в 15 източника. Участвала е в 5 научни конференции в чужбина със съответно публикувани доклади в чуждестранни издания.

Има богата дейност с участието си в 8 международни проекта.

Въз основа на всичко казано дотук, препоръчвам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват положително за присъждане на Людмила Илиева на академичната длъжност професор.

26 февруари 2014 г.

Рецензент:

професор дфн Майя Пенчева

